

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาถือเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญสำหรับการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ตามสภาพความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และ วัฒนธรรม ของ ประเทศไทย อีกทั้งการศึกษายังเป็นการวางเป็นรากฐานที่สำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในทุกๆ ด้าน ดังนั้น ประชากรทุกคนจึงต้องมีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาอย่างน้อยจนถึงระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังที่ประชาคมโลกได้ประกาศปฏิญญาโลกว่าด้วยการศึกษา เพื่อปวงชน : การจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการ การเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน เมื่อปี พ.ศ. 2533 โดยมีความหมายว่า มนุษย์ทุกคนไม่ว่าเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ พึงมีโอกาสดำเนินการศึกษา เพื่อตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน และในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้สนองความต้องการการเรียนรู้ สิ่งจำเป็นอย่างยิ่งประการหนึ่งคือการสร้างทัศนคติใหม่ ซึ่งได้แก่ การขจัดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของคนพิการและผู้ด้อยโอกาส โดยการจัดการศึกษาให้กับคนพิการและผู้ด้อยโอกาส เพื่อที่จะให้พวกเขาเหล่านั้นสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค ได้รับความเป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษามาโดยตลอด ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี พึ่งตนเองได้ รวมทั้งให้เยาวชน ซึ่งไม่มีผู้ดูแล มีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและศึกษาอบรมจากรัฐอย่างต่อเนื่อง ตาม มาตรา 43 กล่าวว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย...” มาจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ตาม มาตรา 49 วรรคสองได้ระบุว่า “...ผู้ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบากต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น” แต่รัฐธรรมนูญเป็นเพียงกฎหมายแม่บท สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคในการศึกษาของคนพิการจะเป็นจริงได้ก็ต่อเมื่อมีการตรากฎหมายมาขยายรายละเอียดอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งในขณะนี้ มีกฎหมายที่เกี่ยวกับการศึกษาของคนพิการที่สำคัญได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 10 ได้ให้ความสำคัญว่า “ในการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกายจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ” และได้กำหนดไว้ในหมวดที่ 4 มาตรา 22 ว่า

“การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ” นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2551 และรัฐธรรมนูญยังกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้วย

คนพิการถือเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญกลุ่มหนึ่งของประเทศ แต่ในอดีตที่ผ่านมาคนพิการได้รับการพัฒนาน้อย เนื่องจากคนพิการได้รับการศึกษาน้อย จึงมีความคิดที่จะผลักดันให้คนพิการได้รับการศึกษาทัดเทียมกับบุคคลประเภทอื่น ๆ ดังนั้น การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ จึงได้พิจารณาจากการดำเนินงานขององค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนหลายแห่ง ซึ่งร่วมกันจัดในหลายรูปแบบ ทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ได้จัดการศึกษาให้ตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ

และ ความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง และสอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2555-2559) รวมทั้งกฎหมายและปฎิบัญญัติต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้คนพิการได้รับบริการทางการศึกษาตรงตามความจำเป็นพิเศษ เฉพาะบุคคล และสามารถดำรงชีวิตอิสระ (Independent Living : IL) ได้ในทุกบริบทของสังคม ภายใต้นโยบายสังคมไทยไม่ทอดทิ้งกัน

สำนักงานบริหารงานการศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ทำหน้าที่จัดและส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้กับคนพิการและบุคคลซึ่งไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาสให้มีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานพิเศษ โดยส่งเข้าเรียนในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ โรงเรียนเฉพาะความพิการ และ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัด ทุกจังหวัด โดยในปีการศึกษา 2543 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศจัดตั้งศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด จำนวน 63 แห่ง ให้ปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะเป็นศูนย์ให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มและเตรียมความพร้อมของคนพิการ รวมทั้งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน จัดสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก ให้บริการและความช่วยเหลือที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการจัดครูเดินสอนให้แก่คนพิการ และในปีการศึกษา 2555 ได้มีการจัดตั้งศูนย์การศึกษาพิเศษขึ้นจนครบ 77 แห่งทั่วประเทศไทย ภา ระ ง า น แ ละ บ ท บ า ท ห นั้ า ที่ ข อ ง ส ุ น ย์ ก า ร ศึ ก ษ า พิ เ ศ ช ย์ ส ่ง ผล ให้ การ ดำ เนิน งาน ของ ส ุ น ย์ ก า ร ศึ ก ษ า พิ เ ศ ช ย์ ต อ บ ส น อ ง วั ต ถุ ป ระ ส ่ง ค ์ ข อ ง ก ระ ท ร ว ง ศึ ก ษ า ธิ ก า ร ได้ ใน รั ะ ด ั บ ห นั้ ง ปร ะ ก อ บ ก ั บ มี พ ร ะ ร าช ษ ั บ ญ ุ ต ธิ ก า ร จ ั ด ก าร ศึ ก ษ า ส ำ ห รั บ ค ุ น พิ ก า ร พ .ศ . 2551 แ ล ะ ปร ะ ก าส ก ระ ท ร ว ง ศึ ก ษ า ธิ ก า ร ร ็ ะ อ ง ก าร ป ฎิ บ ั ต ิ ห นั้ า ที่ อ ื น ข อ ง ส ุ น ย์ ก า ร ศึ ก ษ า พิ เ ศ ช ย์ พ .ศ . 2553 จ ึ ง จ ำ เ ป น ต ้ อ ง มี ก าร ป รั บ ปร ุ ง บ ท บ า ท ห นั้ า ที่ ให้ ส อด ค ล ็ อ ง ก ั บ ก ฎ ห ม า ย แ ล ะ ก าร ะ ง า น ที่ ส ำ ม า ร ด ค ำ เ นิน ก าร ได้ อ ย ำ ง แท้ จ ริง

ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดทุกจังหวัดในประเทศไทย เป็นองค์กรหนึ่งในสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาผู้พิการ โดยจัดและส่งเสริม

สนับสนุนการศึกษาในลักษณะศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention: EI) และเตรียมความพร้อมของคนพิการ เพื่อเข้าสู่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนอนุบาล โรงเรียนเรียนร่วม โรงเรียนเฉพาะความพิการ ศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น มีการพัฒนา และฝึกอบรมผู้ดูแลคนพิการ บุคลากรที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการ จัดระบบและส่งเสริม สนับสนุนการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP) ตั้งอำนาจความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาสำหรับคนพิการจัดระบบบริการช่วงเชื่อมต่อสำหรับคนพิการ (Transitional Services) ให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยครอบครัว และชุมชน

ด้วยกระบวนการทางการศึกษา เป็นศูนย์ข้อมูล รวมทั้งจัดระบบข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาสำหรับคนพิการ จัดระบบสนับสนุนการจัดการเรียนร่วม และประสานงานการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในจังหวัด และ ภาระหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด หรือตามที่ได้รับมอบหมายโดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ เพื่อพัฒนาให้เป็นคนที่มีคุณภาพตามเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2545) มาตรา 6 ที่กำหนดไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไป เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” โดยศูนย์การศึกษาพิเศษได้คำนึงถึงคุณภาพของการจัดการศึกษา โดยแนวคิดและหลักการของระบบบริหารคุณภาพ และประกันคุณภาพมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา ซึ่งได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในหมวด 6 ที่ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ได้กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ โดยกำหนดให้สถานศึกษาทุกสังกัดต้องดำเนินการให้มีระบบประกันคุณภาพภายใน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 และตั้งองคมนตรีรับการประเมินคุณภาพ จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) อย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี จากข้อกำหนดดังกล่าวส่งผลให้สถานศึกษาทุกแห่งต่างก็ตระหนักและเร่งประกันคุณภาพเพื่อให้ได้รับการรับรองมาตรฐาน และประกันคุณภาพภายนอกจาก สมศ.

ในปัจจุบันศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษทั้ง 77 แห่งทั่วประเทศไทย มีความแตกต่างกันตามลักษณะภูมิประเทศ ภูมิหลัง บุคลากร งบประมาณ อุปกรณ์ วัสดุ และกระบวนการจัดการบริหาร ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้ศูนย์การศึกษาพิเศษบางแห่งไม่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการและการจัดการศึกษาเท่าที่ควรและไม่เป็นไปตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์ ขององค์กร ทำให้ผู้รับบริการและชุมชนบางส่วนขาดความเชื่อมั่นในการทำงานขององค์กร ซึ่งจะส่งผลในเรื่องความมีประสิทธิภาพขององค์กรได้ ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพของศูนย์การศึกษาพิเศษ จะทำให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการประกันคุณภาพภายในของศูนย์การศึกษาพิเศษจากหน่วยงานต้นสังกัด (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ) และจากผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน ถือได้ว่าศูนย์การศึกษาพิเศษ มีการบริหารงานที่ยึดแนวทางตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ และหรือมาตรฐานของ สมศ. ที่ถือว่าเป็นเพียงข้อกำหนดขั้นต่ำที่สถานศึกษาแต่ละแห่งจะต้องมี (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประกันคุณภาพศึกษา, 2546) อาจไม่เพียงพอ ซึ่งจะต้องดำเนินงานที่มีคุณภาพ มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างศรัทธา และเป็นหลักประกันให้กับศูนย์การศึกษาพิเศษ ได้มีความมั่นใจมากยิ่งขึ้น ดังนั้นศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จึงควรหาแนวทางหรือระบบองค์กรเพื่อความมีประสิทธิภาพของสถานศึกษาที่โดดเด่น มีประสิทธิภาพ มีมาตรฐานสูง ซึ่งสอดคล้องกับที่สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2547: 1) กล่าวว่า กลยุทธ์ที่ทำให้องค์กรเจริญเติบโต หักวงที่หันต่อ การตอบสนองการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของลูกค้า และตลาดที่เปลี่ยนไป หรือเกิดขึ้นใหม่ สามารถสร้างโอกาสใหม่ทางธุรกิจ และเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน คือการบริหารเพื่อความเป็นเลิศ

รางวัลทางด้านมาตรฐานที่เป็นเลิศขององค์กรในประเทศไทยที่เป็นที่กล่าวถึงก็คือ รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Thailand Quality Award: TQA) เป็นรางวัลที่รัฐบาลมอบให้กับองค์กรต่างๆ ทั้งภาคการผลิตและการบริการที่มีความเป็นเลิศในการบริหารจัดการทุกด้าน ตลอดจนมีผลประกอบการที่ดีโดยที่องค์กรที่ได้รับรางวัลต้องนำมาเสนอวิธีการปฏิบัติที่น่าองค์กรของตนไปสู่ความสำเร็จ (สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, 2548) TQA มีจุดเน้นในเรื่องความเป็นเลิศขององค์กรไทยที่เริ่มใช้กับองค์กร

ท า ง รุ ร กิ จ กั อ น
แต่ในปัจจุบันได้มีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานความเป็นเลิศสำหรับพิจารณาใช้กับสถานศึกษาด้วย TQA

ได้รับแนวคิดและเกณฑ์การพิจารณาจากรางวัลคุณภาพแห่งชาติของประเทศสหรัฐอเมริกาที่เรียกว่า Malcolm Baldrige National Quality Award แต่เมื่อวิจัยได้ศึกษาเนื้อหาของ TQA และ MBNQA แล้วพบว่า ยังมีเนื้อหาไม่ครอบคลุมทุกด้าน ทุกมิติของการศึกษา อาจเป็นเพราะแรกเริ่มมิได้ออกแบบเพื่อใช้กับสถานศึกษาโดยเฉพาะ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าในประเทศไทยยังไม่มีเกณฑ์มาตรฐานในเรื่องความเป็นเลิศที่ออกแบบเฉพาะสถานศึกษา แต่มีเกณฑ์ของสถานศึกษารางวัลพระราชทาน ซึ่งถือเป็นเกณฑ์รางวัลแห่งความเป็นเลิศของสถานศึกษาทุกสังกัดในประเทศไทยที่พอจะเทียบเคียงได้ ซึ่งสถานศึกษาประเภทศูนย์การศึกษาพิเศษยังไม่การส่งเข้าร่วมแข่งขันรางวัลดังกล่าวนี้

ถึงแม้จะมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศอยู่บ้าง เช่น นภสร ดันปีทม-ดิลล (2548) ศึกษาเรื่องการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบที่มีความเป็นเลิศ : การศึกษาแบบข้ามกรณี หรืองานวิจัยเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพขององค์กร ยุวราณี สุขวิญญาณ์ (2549) ศึกษาเรื่องการพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุประสิทธิภาพของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข สุข สุกัลักษณ์ เศรษฐะพานิช (2550) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชน ญาณิศา บุญจิตรี (2552) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากมดวรรณ รอดจ่า ย (2552) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก และของ มุกดา เกลินชะ วิพัฒน์ (2555) ศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการเพื่อความเป็นเลิศของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่งานวิจัยเหล่านี้ก็ได้ศึกษาเพียงแค่วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพเท่านั้น โดยผู้วิจัยได้ศึกษาต่อยอดไปถึงการพัฒนาระบบองค์กรเพื่อความมีประสิทธิภาพของศูนย์การศึกษาพิเศษโดยตรง

จากข้อมูล ปัญหาของการบริหารจัดการ และการจัดการศึกษา ของศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ และงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะพัฒนาระบบองค์กรเพื่อความมีประสิทธิภาพของศูนย์การศึกษาพิเศษ

สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ เพื่อเป็นแนวทางให้ศูนย์การศึกษาพิเศษนำไปพัฒนาระบบองค์การเพื่อควมมีประสิทธิผลของศูนย์การศึกษาพิเศษในการเตรียมความพร้อมรองรับประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เพื่อความก้าวหน้าและมั่นคงขององค์กร ต่อไป

คำถามของการวิจัย

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อควมมีประสิทธิผลของศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษเป็นอย่างไร
2. ระบบองค์การเพื่อควมมีประสิทธิผลของศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ มีลักษณะอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อควมมีประสิทธิผลของศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
2. เพื่อพัฒนาระบบองค์การเพื่อควมมีประสิทธิผลของศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ด้านประชากร ได้แก่ บุคลากรของศูนย์การศึกษาพิเศษ สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำนวน 77 ศูนย์
 - 1.1 ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพิเศษ 77 ศูนย์ จำนวน 77 คน
 - 1.2 รองผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพิเศษ 77 ศูนย์ จำนวน 90 คน
 - 1.3 ประธานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของศูนย์การศึกษาพิเศษ 77 ศูนย์ จำนวน 77 คน
 - 1.4 ครูประจำการ ที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้ากลุ่มงาน 4 กลุ่มงานของศูนย์การศึกษาพิเศษ 77 ศูนย์ จำนวน 308 คน และครูประจำการที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นครูผู้สอนของศูนย์การศึกษาพิเศษ 77 ศูนย์ จำนวน 154 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 462 คน
2. ด้านตัวแปร ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร เพื่อคัดเลือกตัวแปรที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 ตัวแปรแฝงภายนอก ประกอบด้วย ตัวแปรแฝง 3 ตัว ได้แก่

- 1) ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ประเมินจากตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัว คือ ความสามารถในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ คุณลักษณะของผู้บริหาร ทักษะการบริหาร พฤติกรรมผู้นำ และความมีคุณธรรม จริยธรรมเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหาร
- 2) ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา ประเมินจากตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัว คือ คุณลักษณะครู ทักษะ/ความสามารถ ความรู้/ประสบการณ์วิชาชีพ และแรงจูงใจ
- 3) ด้านการจัดการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ ประเมินจากตัวแปรสังเกตได้ 6 ตัว คือ การบูรณาการสาระในหลักสูตร การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา การใช้แหล่งเรียนรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายนอกสถานศึกษา วัสดุอุปกรณ์ สื่อ เทคโนโลยี อาคารสถานที่ และแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา

2.2 ตัวแปรแฝงภายใน ประกอบด้วยตัวแปรแฝง 3 ตัว ได้แก่

- 1) ด้านการบริหารสถานศึกษา และการปฏิบัติ ประเมินจากตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัว คือ การบริหารเชิงกลยุทธ์ การติดต่อสื่อสาร การบริหารการเปลี่ยนแปลง งบประมาณ และระบบบริหารการศึกษาขององค์กร
- 2) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ประเมินจากตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัว คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน การมีส่วนร่วมในการบริหารในรูปคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน และการมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร
- 3) ความมีประสิทธิภาพของศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ประเมินจากตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัว คือ ความเจริญงอกงามของนักเรียนหรือพัฒนาการของนักเรียน ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู และคุณภาพการปฏิบัติงานของครู

3. ระบบองค์การเพื่อความมีประสิทธิภาพ ในการวิจัยครั้งนี้ใช้แนวคิดของ Lunenburg and Ormstein (2008) ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยป้อน กระบวนการแปรรูป และผลผลิต
กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาความคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาเพื่อควมามีประสิทธิผล และปัจจัยที่ส่งผลต่อควมามีประสิทธิผลของสถานศึกษา สรุปรเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบองค์การเพื่อควมามีประสิทธิผลของศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ดังนี้

ประการที่ 1 ระบบบริหารศูนย์การศึกษาพิเศษใช้แนวคิดเชิงระบบ (Basic System Model) และของ Lunenburg and Ornstein (2008), Hoy and Miskel (2001,2008), Owens (2007), Hanson (2003), Steers (1997) มาประยุกต์ใช้เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อควมามีประสิทธิผลของศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ดังนี้

- 1) ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร
- 2) ด้านครู และบุคลากรทางการศึกษา
- 3) ด้านการจัดการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้
- 4) ด้านการบริหารของสถานศึกษา และการปฏิบัติ
- 5) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

นำแนวคิดเกณฑ์ที่มีประสิทธิผลของสถานศึกษาด้านผลลัพธ์ (outcomes) ของ Hoy and Miskel (2001,2008) Lunenburg and Ornstein (2008) Owens (2007), Hanson (2003) และนักวิชาการอีกหลายท่าน มาพิจารณาร่วมกับปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ แล้วกำหนดเป็นควมามีประสิทธิผลของศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ 3 ด้าน ดังนี้

- 1) ความเจริญงอกงามของนักเรียนหรือพัฒนาการของนักเรียน
- 2) ความพึงพอใจในการปฏิบัติของครู
- 3) คุณภาพการปฏิบัติงานของครู

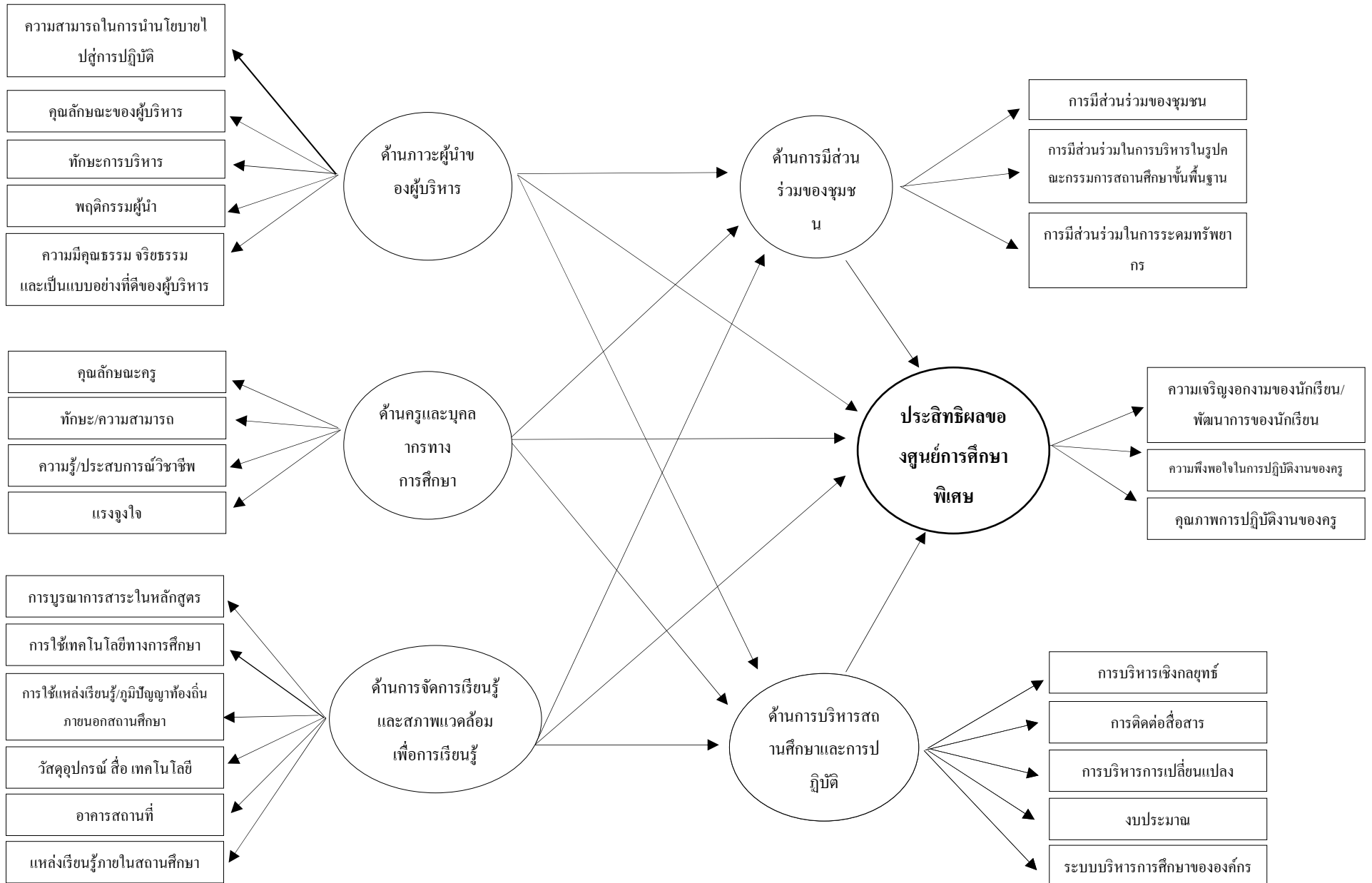
ประการที่ 2 การพัฒนาระบบ ผู้วิจัยใช้การสังเคราะห์แนวคิดหลักของ Smith (1982) Big and Others (1980) และ Edwards (1985) มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนในการวิจัย สรุปรขั้นตอนสำคัญของการพัฒนาระบบได้ดังนี้

- 1) การออกแบบระบบ
- 2) การพัฒนาระบบและตรวจสอบปรับปรุงระบบ

ประการที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับระบบองค์การเพื่อควมามีประสิทธิผล ใช้แนวคิดของ Lunenburg and Ornstein (2008) ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยป้อน กระบวนการแปรรูป และผลผลิต

ประการที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผล ประกอบด้วย ความเจริญงอกงามของนักเรียนหรือพัฒนาการของนักเรียน ความพึงพอใจในการปฏิบัติของครู และคุณภาพการปฏิบัติงานของครู

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัยเบื้องต้นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพของศูนย์การศึกษาพิเศษที่ศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัย

ตารางที่ 1 แสดงการสังเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับองค์ประกอบของปัจจัยที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพขององค์กร

รายการ	แนวคิดของนักวิชาการ					
	Steers (1977)	Lunenburg and Ornstein (2008)	Hoy and Miskel (2007)	Owens (2007)	Hanson (2003)	Hoy and Miskel (2001)
1. นโยบายการบริหารและการปฏิบัติ						
- การวางแผน นโยบาย เป้าหมาย พันธกิจ			✓	✓	✓	✓
- การจัดทำและใช้ทรัพยากร	✓		✓	✓	✓	✓
- กระบวนการติดต่อสื่อสาร	✓	✓				
- การปรับตัวขององค์กรและริเริ่มสิ่งใหม่	✓					
- บุคลากร		✓				
- ค่านิยม				✓		
- การบริหารงบประมาณและการบริหาร			✓	✓	✓	✓
- ทฤษฎีความรู้ หลักสูตร			✓	✓	✓	✓
- สื่อเทคโนโลยี	✓			✓	✓	✓
- การจัดระบบสารสนเทศ						
- นโยบายของรัฐ กฎหมายการศึกษา		✓				
- นโยบายของศูนย์การศึกษาพิเศษ		✓	✓			
- อาคารสถานที่ และแหล่งเรียนรู้				✓		✓
2. ลักษณะของบุคคลในองค์กร						
- ภาวะผู้นำของผู้บริหาร	✓	✓		✓		✓
- วิสัยทัศน์						✓
- การจูงใจ		✓				
- การตัดสินใจ	✓	✓			✓	
- ความสามารถในการบริหารงานทั่วไป	✓					
- ความสามารถในการบริหารวิชาการ	✓					
- ยึดหลักประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม						
- คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหาร						

ตารางที่ 1 แสดงการสังเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับองค์ประกอบของปัจจัยที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพขององค์กร (ต่อ)

รายการ	แนวคิดของนักวิชาการ					
	Steers (1977)	Lunenburg and Ornstein (2008)	Hoy and Miskel (2007)	Owens (2007)	Hanson (2003)	Hoy and Miskel (2001)
- ผู้รับบริการ				✓		
- คุณลักษณะของครู				✓		✓
- การบริหารงานบุคลากรครู และบุคลากรสนับสนุน				✓		
- พนักงานขับรถ				✓		
3. ลักษณะขององค์กร						
- โครงสร้างขององค์กร	✓	✓	✓	✓		
- การกระจายอำนาจ	✓					
- ความเป็นทางการ	✓					
- ขนาดขององค์กร	✓					
- วัฒนธรรมขององค์กร		✓	✓		✓	
- การเปลี่ยนแปลงองค์กร			✓			
4. ลักษณะของสภาพแวดล้อม						
- การจัดชั้นเรียน						✓
- บรรยากาศในองค์กร						✓
- ความมั่นคง	✓					
- การให้รางวัล	✓					
- ขวัญกำลังใจ						
- การลงโทษ	✓					
- แรงจูงใจ		✓				✓

ตารางที่ 1 แสดงการสังเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับองค์ประกอบของปัจจัยที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพขององค์กร (ต่อ)

รายการ	แนวคิดของนักวิชาการ					
	Steers (1977)	Lunenburg and Ornstein (2008)	Hoy and Miskel (2007)	Owens (2007)	Hanson (2003)	Hoy and Miskel (2001)
5. การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้						
- การจัดการเรียนการสอน				✓	✓	✓
- การปรับปรุงการเรียนการสอน		✓				✓
- การวัดและประเมินผล						✓
- การจัดระบบประกันคุณภาพ		✓				
- การนิเทศ			✓			
6. การมีส่วนร่วมขององค์กร						
- การสนับสนุนทางด้านวิชาการ						
- การสนับสนุนทรัพยากรและภูมิปัญญา						
- การมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในองค์กร						
- ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร		✓				
- การสนับสนุนของผู้บริหาร			✓			✓
- ผลที่เกิดขึ้นกับองค์กร					✓	

ตารางที่ 2 แสดงกรอบแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลขององค์กร

รายการ	แนวคิดของนักวิชาการและองค์กร						
	Steers (1977)	Lunenburg and Ornstein (2008)	Hoy and Miskel (2007)	Owens (2007)	Hanson (2003)	Hoy and Miskel (2001)	สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
องค์ประกอบประสิทธิผลขององค์กร							
- ความเจริญงอกงามของนักเรียน		✓		✓	✓	✓	✓
- ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน		✓	✓			✓	✓
- การออกกลางคันของนักเรียน		✓	✓			✓	
- ความเจริญงอกงามของครู		✓					
- การขาดเรียนของนักเรียน		✓				✓	
- การขาดงานของครู		✓	✓			✓	
- ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร ครู และนักเรียน		✓					
- เจตคติของผู้ปกครองต่อองค์กร		✓					
- ความถนัด และแรงจูงใจ				✓			
- คุณภาพการปฏิบัติงาน	✓	✓	✓			✓	✓
- ทักษะการสื่อสาร				✓			
- จิตสาธารณะ				✓			

นิยามศัพท์เฉพาะของการวิจัย

ศูนย์การศึกษาพิเศษ หมายถึง สถานศึกษาของรัฐ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ที่จัดการศึกษานอกระบบ หรือตามอัธยาศัย แก่คนพิการ ตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการจนตลอดชีวิต และจัดการศึกษาอบรมแก่ผู้ดูแลคนพิการ ครู บุคลากร และชุมชน รวมทั้ง การจัดการ สื่อ เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความช่วยเหลืออื่นใดตลอดจนปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนดในประกาศกระทรวง

ผู้ อำนวยการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบในการบริหารศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

รองผู้ อำนวยการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ หมายถึง ผู้มีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพิเศษ ในการช่วยบริหารจัดการกิจการของศูนย์การศึกษาพิเศษ 4 กลุ่มงานและงานอื่นที่ได้รับมอบหมาย

ประธานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง คณะกรรมการสถานศึกษาโดยมีอำนาจหน้าที่ ในการกำกับกำกับการดำเนินการของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง และนโยบายของสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการกิจการด้านต่างๆ ของสถานศึกษา มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล สำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ในสถานศึกษา ตามที่กฎหมายว่าด้วย ระเบียบข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษากำหนด และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ครูประจำการ หมายถึง ครูผู้สอน และครูที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้ากลุ่มงาน 4 กลุ่มงานของ ศูนย์การศึกษาพิเศษ สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

การ พัฒนาระบบ หมายถึง กระบวนการในการจัดทำรายละเอียดขององค์ประกอบภายในที่มีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้ในการปฏิบัติงาน มากยิ่งขึ้น ประกอบด้วย การออกแบบระบบ และการพัฒนาตรวจสอบปรับปรุงระบบ

ระบบองค์การ เพื่อความมีประสิทธิภาพ หมายถึง ชุดขององค์ประกอบที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของแนวทางที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการพัฒนาระบบสถานศึกษาเพื่อความมีประสิทธิภาพครอบคลุมภารกิจของสถานศึกษา 4 งาน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป

ความ มี ประสิทธิภาพ ของ ศูนย์ การ ศึกษา พิเศษ หมายถึง ความเจริญงอกงามของนักเรียนหรือพัฒนาการของนักเรียน ความพึงพอใจในการปฏิบัติของครู และคุณภาพการปฏิบัติงาน

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความมีประสิทธิภาพของศูนย์การศึกษาพิเศษ หมายถึง ปัจจัยเชิงสาเหตุที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ศึกษากับความมีประสิทธิภาพของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา ปัจจัยด้านการจัดการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ ปัจจัยด้านการบริหารสถานศึกษาและการปฏิบัติ และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร หมายถึง คุณลักษณะ ทักษะการบริหารจัดการ และพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลกระทบต่อความมีประสิทธิภาพของศูนย์การศึกษาพิเศษ ได้แก่ คุณลักษณะส่วนบุคคลในด้านสติปัญญา และความสามารถ บุคลิกภาพ คุณลักษณะทางสังคม ทักษะเชิงเทคนิค ทักษะเชิงมนุษยสัมพันธ์ และทักษะเชิงมโนทัศน์ รวมทั้งพฤติกรรมตามรูปแบบต่างๆ ประกอบด้วย ภาวะผู้นำแบบสั่งการ ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และภาวะผู้นำแบบผสมผสาน ความสามารถในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา หมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ ความสามารถ แรงจูงใจ และคุณลักษณะอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความมีประสิทธิภาพของศูนย์การศึกษาพิเศษ

ด้านการจัดการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ครูใช้ในการจัดกิจกรรมและเนื้อหาสาระการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน และการจัดลักษณะทางกายภาพทั้งภายในและภายนอกของศูนย์การศึกษาพิเศษให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ประกอบด้วย การบูรณาการสาระในหลักสูตร การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา การใช้แหล่งเรียนรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายนอกสถานศึกษา การใช้วัสดุอุปกรณ์ และสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา อาคารสถานที่และแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา

ด้านการบริหารสถานศึกษาและการปฏิบัติ หมายถึง กระบวนการดำเนินงานในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การบริหารเชิงกลยุทธ์ การติดต่อสื่อสาร การบริหารการเปลี่ยนแปลง งบประมาณและระบบบริหารงานองค์กร

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การเปิดให้องค์กรเอกชน ชุมชน และประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2545 ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของชุมชน การมีส่วนร่วมในการบริหารในรูปคณะกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน และการมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร

อิ ท ธิ พ ล ท า ง ต ร ง ห ม า ย ถึ ง
อิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลให้มีความมีประสิทธิภาพของศูนย์การศึกษาพิเศษสังกัดสำนักบริหารงานการศึ
กษาพิเศษ เปลี่ยนแปลง

อิ ท ธิ พ ล ท า ง อ อ ม
หมายถึงอิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลให้มีความมีประสิทธิภาพของศูนย์การศึกษาพิเศษสังกัดสำนักบริหารงานก
การศึกษาพิเศษเปลี่ยนแปลงโดยส่งผ่านปัจจัยตัวอื่น

อิทธิพลรวม หมายถึง อิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุทั้งหมดที่ส่งผลให้มีความมีประสิทธิภาพของ
ศูนย์การศึกษาพิเศษสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษเปลี่ยนแปลง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สามารถนำปัจจัยที่ส่งผลต่อ
ค ว า ม มี ป ร ะ ส ท ธิ พ ล ข อ ง ส ู น ย์ ก า ร ศึ ก ษ า พื เ ศ ษ
ไปพัฒนาระบบองค์การเพื่อมีความมีประสิทธิภาพของศูนย์การศึกษาพิเศษ
และเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ
การศึกษา (สมศ.) เพื่อความก้าวหน้าและมั่นคงขององค์กรต่อไป

2. องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาระบบองค์การเพื่อความ
มีประสิทธิภาพสำหรับสถานศึกษาทุกสังกัด